

REVISTĂ A UNIUNII SCRITORILOR DIN ROMÂNIA ANUL CLV

CONVORBIRI LITERARE

FONDATĂ DE SOCIETATEA JUNIMEA DIN IAȘI, LA 1 MARTIE 1867

Director: Cassian Maria SPIRIDON

„Dosarul de cercetare penală privind moartea lui Marin Preda poate fi și trebuie redeschis” – dialog cu scriitoarea Mariana SIPOȘ

„Creația poetică este formatoare, deși misterul ei nu poate fi deslușit niciodată” – dialog cu poeta Ioana DIACONESCU

POEZIE: George VIDICAN, Gabriela LIVESCU, Cristina CHIPRIAN

PROZĂ: Virginia BURDUJA

DOCUMENT: Ioana DIACONESCU – Din Arhiva CNSAS

RECUPERĂRI: Titu MAIORESCU

ANCHEȚA CONVORBIRI LITERARE: Adrian G. ROMILA

Ion PAPUC: Inteligența liberală a poetului

Gheorghe GRIGURCU: „Observă când nu poți imagina”

Theodor CODREANU: Estetica și violențele lui Nicolae Breban

Ion DRAGOMIR: De la Nistru pân-la Tisa

Mircea PLATON: Caietele lui Alexandru Busuioceanu

Ioan HOLBAN: Numele prozatorului

Constantin COROIU: Spectacolul Călinescu

Gellu DORIAN: Ana Blandiana – Pleoape de apă

Maria-Ana TUPAN: Lumea lui *Als Ob*

Ion POPESCU-BRĂDICENI: Gabriel Chifu

Pompiliu CRĂCIUNESCU: Eminescu și problema culturii

Virgil RAȚIU: Iluziile...

Theodor DAMIAN: Trăind sub continuă supraveghere

Liviu PAPUC: Cele trei pribegii ale Sf. Ioan cel Nou de la Suceava

Simion-Alexandru GAVRIȘ: Un „conservator de stânga”...

Anton ADĂMUȚ: Hegel și francmasoneria

Ovidiu PECICAN: Al. Paleologu: critica lecturii noiciene a lui Goethe

Dan CIACHIR: Părintele Anania – câteva amintiri

Dragoș COJOCARU: Dante și durerea amintirii

Literatura azi: Ioan LASCU, Alexandra RUSCANU

Marius CHELARU, Emilian MARCU, Adrian JICU

Cronică literară:

Cristian LIVESCU

Constantin DRAM

Alexandra OLTEANU

Comentarii critice:

Adrian Dinu RACHIERU

Vasile SPIRIDON

Livia IACOB

Actualitatea literară:

Emanuela ILIE

Cristina SCARLAT

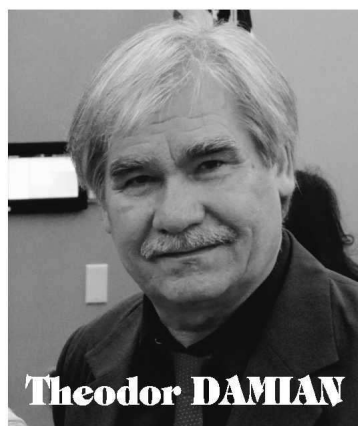
A.G. ROMILA

Marin PREDĂ

G. CĂLINESCU

Theodor DAMIAN

Iulie 2022, Nr. 7 (319)

LUMEA LUI ALS OB

Maria-Ana TUPAN

Expresia germană „*als ob*”, ca și cum, apare în titlul unei cărți, *Die Philosophie des als ob* (*Filosofia lui „Ca și cum”*) publicată de Hans Vaihinger în 1918. În acea perioadă a funcționalismului și pragmatismului, toată știința umanității era considerată a consta din ficțiuni. Toate conceptele, nu numai în artă, ci și în matematică, etică, jurisdicție etc. erau privite drept ficțiuni. Vaihinger ducea la ultimele consecințe deconstrucția metafizicii în metafore de către Nietzsche sau deconstrucția logicii în hermeneutică de către Heidegger. Ne-am amintit acest istoric citind volumul *Infectat cu iubire* de Ionuț Caragea, constând din transferuri metaforice de la ceea ce este la ceea ce ar putea fi ca un echivalent poetic. „Ca și cum” se ipostaziază în metaforă, dar și comparație sau alegorie. Conform insolitei ontologii, existența apare ca un spasm ce întrerupe eternitatea alegoriei. Numai imaginarul, memoria și limbajul poeziei mai erau semnificative pline, asemeni ideilor platonice. Ce se întâmplase cu lumea la care ne raportăm zilnic ca existând cu adevărat? Aceasta părea înghițită de neant sau pe punctul de a cădea pradă unei boli universale, care nu se reducea la cohorte de morți, ci infectase întreaga umanitate. Precum domnitorul Caragea, poetul trăia excepționalul – cel dintâi, epidemia de ciuma, în vreme ce tizul său de la intersecția mileniilor, cu toate conotațiile ei apocaliptice, vedea al patrulea călăreț, Moartea de covid, cu masca pe față, mai înspăimântătoare decât scheletul cu trident din gravura celor patru călăreți ai apocalipsei lui Dürer. În acest sfârșit de lume, poetul este deopotrivă subiect, martor și salvator al colectivității, asumându-și, așadar, misiunea poetului în vremuri de restriște, cum ar spune Hölderlin.

Dacă gestul aedului unei îndelungate tradiții era unul revelator, de îndepărtare a vălului înșelător pentru a parveni la esențe, Ionuț Caragea se vede silit să recurgă la acest vâl al alegoriei pentru a da chip nimicului în care întoarce molima lumea. De fapt, el și compară undeva poemul cu o icoană, acel spațiu al iconografiei mitice în care transcendentul se ipostaziază. El însă

trage vâlul poeziei peste apocalipsa lumii materiale, cerând din partea cititorului exercițiul hermeneutic al echivalențelor dintre lucruri și cuvinte. Sentimentul covârșitor al pierderii se revarsă din debutul volumului cu o întrebare: „Dragoste, unde ești?” Sensul este deopotrivă concret – epidemia a însemnat înstrăinarea universală, izoleta devenind emblema timpului – și metaforic: Isus, lumina prin care a creat Dumnezeu lumea, este iubire. Pierderea iubirii echivalează cu o antigeneză, sugerată iar și iar prin deconstrucția mitului biblic. Cuvântul se întoarce în tăcere, pământul inform ia locul apei peste care plutea la început duhul sfânt, mâinile lui Dumnezeu se desprind de pe lutul cândva cosmicizat: „buzele mele/ ca două continente/ înghițând un ocean/ de singurătate/ dragoste, unde ești?/ poemele mele se spânzură-n/ tăceri fără margini // [...] e rândul pământului/ să se cutremure/ de dorul mâinilor/ lui Dumnezeu.”

Deconstrucția imaginarului veterotestamental se repetă în cazul iconografiei cristice. Este inversată parabola bobului de grâu ce aduce multă roadă

*e rândul naturii
să frângă omul
ca pe o pâine caldă
și să astâmpere foamea
celorlalte viețuitoare*

Este răsturnat simbolismul Cinei de Taină, trupul frânt prin care pătrunde spiritul în lume devenind materie refuzată transcendenței, pământ care înghite cada-

*vurul:
e rândul bobului de grâu
să se hrănească
cu făina oaselor secătuite
de viață*

Operatorul figurativ demitizează sistematic mitografia descinderii spiritului în istorie. Ninsorea – simbol tradițional al epifaniei divinului, se condensează și ea într-un grotesc om de zăpadă:

*e rândul fulgului de nea
să fie un veșnic om de zăpadă*

cu zâmbetul larg
Timpul nu mai este măsurat, ci redevine curgere
indiferentă, ieșită din istorie, lipsită de sens:
e rândul nisipului
să nu mai curgă-n clepsidre
redevenind
veșnicie

Om sub vremi, trup perisabil, poetul își caută un dublu în altă ordine ontică, un demon socratic simbolizat în mai toate volumele prin umbră; jandarm, pavăză, umbra îl salvează prin dragoste care are nevoie de dragoste, acea lumină din lumină a victoriei cristice asupra morții (*Jandarmul care mă iubeste*). În *Religia sufletului*, poemul chiar ia locul lui Crist pe cruce, amintirile – viața trăită și transferată în spirit – devenind, sub sărutul muzei, noua religie a lumii. Poetul se definește în același timp ca aparținător unei tradiții și unei culturi. Cum spune și Ion Barbu, un poet aparține unei descendențe de aezi care intonează același cântec de la începutul lumii: în curând voi visa un poet/ care va scrie în continuare/ poemul... îmi va locul/ și va scrie/ în continuare/ poemul (*Vom iubi, vom muri, vom trăi!*)

Scriș în stilul lui Nichita Stănescu, poemul *Prometeu dezlănțuit* dezvăluie o sensibilitate culturală, cu vectori coliniari, spre metapoezie și spre creație originală la umbra ei. Necuvintele lui Nichita Stănescu sunt limbajul care încearcă să sară peste umbra sa, instituind un spațiu holistic al cuvintelor gravide de lucruri, al transferului ontologic care face posibil acel tărâm intermediar al reprezentării care este spiritualitate obiectivată în limbaj. Necuvintele sunt astfel chemate „să roadă întunericul” pentru a face din nou posibilă lumina. Deși nu îi dedică un poem, umbra virgiliană a lui Cezar Baltag poate fi de asemenea ghicită în rostirea oraculară și speculativă. Acest poem amintește și de *Astarteea* și *Monada* – poeme scrise la pragul dintre ființă și neființă.

Limbajul sapiențial este de altfel prezent prin câteva genuri specifice. Am amintit metafora cognitivă și alegoria, dar canonice sunt, desigur, aforismul și ghicitoarea. Poetul îi cere cititorului să ghicească

ce fruct crește
pe ramura gândului
și nu e decât o dată
cules?

Acesta este, desigur, gândul reificat în obiect de artă care primește o formă definitivă, neperisabilă.

Ionuț Caragea este un filosof al moralei practice care surprinde faptul de viață semnificativ, înrămat în contexte culturale cunoscute tuturor din ordinea intersubiectivă a limbajului. Oarba suferință a lumii bolna-

ve, haotice, poate fi răscumpărată prin înțelegere Dacă Dumnezeu a avut cuvântul de început, în cazul oamenilor se păstrează pentru posteritate ultimele cuvinte, despre care se crede că însumează experiența și înțelepciunea unei vieți. Tragismul morții epidemice, în inumană izolare, înseamnă depersonalizare, dispariția unicității eului în anonimul statisticilor, precum și depozedarea de dreptul la acest ultim cuvânt:

Murim într-un spital obscur,
Privind doar morțile din jur,
Murim fără să fim tratați,
Dar suntem bine sigilați.
Murim degeaba pe Pământ,
Lipsiți de ultimul cuvânt,
Murim în falsul avanpost,
Doar cifra morții are rost.

Asociațiile poetului sunt neașteptate, dar, după momentul de surpriză, realizăm semnificația lor profundă. Traversată în sens invers, existența conduce deopotrivă la mitul alchemic al lui Uroboros, spiritul care se hrănește din sine însuși în vasul alchemic, și la singurătatea cuantică din care s-a născut și în care se întoarce periodic tot universul. Singurătatea absolută a individului ferecat în izoletă poate însemna și abstracțiunea energiei ultime, dar și gândul la Dumnezeu pe care echipamentul de protecție nu-l poate exclude. Dacă moartea universului e o ficțiune a extincției implacabile, mitul Uroboros este unul al renașterii permanente a spiritului din sine însuși. Poemul îi îngăduie autorului său să treacă dintr-un univers fizic, alienant, într-unul afin prin alegoria înfingerii instrumentului de scris în punctul fără dimensiuni al nașterii și morții universului. Istoria individuală a venirii sale pe lume în trupul matern se prelungește halucinant la scară universală. Prin transferul din fizic în mitic, el schimbă sistemul de referință și oferă semenilor salvarea promisă, pământul semiotic al făgăduinței, având în Moise, păstorul din Sinai, figura arhetipală a poetului creațiunii. Universul de semnificații ale poetului este complex, subtil, erudit, solicitând o lectură foarte atentă, concentrată și deschisă la numeroase și subtile asociații:

călătoresc pe aripi de gând
văd cerul, planete, sori
galaxii, găuri negre
o mare explozie
singularitate
un punct
sub pixul unui poet
ce scrie această poezie
[...]

ca Moise
trec prin amintirile mele
căutând începutul

O inspirată alegorie este *Poem vagabond*, unde autorul dăruiește poemele semenilor pentru a fi purtate în lesă ca animalele de companie. Poezia înseamnă însă eliberare de toate determinările existenței, scena alegorică sfârșind cu ruperea lesei deopotrivă de către poemele-canine și stăpânii-cititori.

Al doilea val pandemic nu se referă la recrudescența pandemiei, ci la lipsa de ecou a poeziei care s-ar fi dorit altceva decât o strigare în deșert. În afara poeziei, restul e tăcere, „pământ care strigă la pământ”, fără niciun ecou în conștiințe. Dimpotrivă, *Aleea* este un reper arcadian al unei naturi pure, înfloritoare și, mai ales, unde domină legea, *nous* și nu hazardul: *o alea/ unde totul capătă sens, unde clipele/ n-au fost aruncate/ ca zarurile*. Interesante sunt și imaginile corelative prin care este definit trecutul. Trecerea nu e curgere continuă, heracliteană, ci ruptură, pierdere, eșec, neputință, opreliște: aripa frântă, clopotul fără limbă, podeaua putredă, fereastra cu zăbrele. Observăm din nou tehnica reiterării unei teme prin analogii figurative. Recuperarea e posibilă prin recosmicizarea crâmpeiilor risipite în continuitatea spațiului memoriei și prin recuperarea pietrelor aruncate în râu pentru templul poeziei.

După cum comentează și A.I. Brumaru în prefața volumului, aforismele lui Ionuț Caragea au o strălucire demnă de definiția pe care a dat-o Blaga genului, inspirând totodată și comparații cu alte genuri ale simplității profunde și formei autosuficiente cum este poezia haiku. Uneori ele pot fi însă și scurtcircuitate meditații despre natura limbajului. Astfel, în primul aforism din secțiunea dedicată genului, se pleacă de la un singur cuvânt, ca inițiator al unor serii infinite prin asocieri care contrazic logica identității, fiind mai aproape de concepția derrideană a diseminării sensului unui cuvânt în funcție de poziția într-un lanț de semnificanți. De la un cuvânt se poate ajunge la orice enunț, inclusiv acele efigii în cuvinte care înving timpul:

Dacă scrii un cuvânt, pe o foaie albă, îți poți salva viața. Un cuvânt e un început care își caută continuarea, o continuare care își caută sfârșitul, un sfârșit care își caută noul început. Dacă scrii un cuvânt, vei face pe cineva să devină curios, vei face pe cineva să îți acorde mai mult timp. Cât timp, depinde de cuvântul pe care îl scrii, depinde de sentimentul cu care îl înzestrez. Poți câștiga o oră, o zi, un an... Poate chiar o viață în plus, poate mai multe vieți, poate chiar o veșnicie... Da, de la un singur cuvânt poți ajunge la veșnicie. Și când te gândești că tu nu erai sigur nici măcar de ziua de

măine...

Următorul aforism ne dovedește că nu am greșit, poetul având într-adevăr în minte caracterul creativ al conectivității limbajului. Dacă Shakespeare a definit poetul ca pe mediatorul dintre cer și pământ, care dă nimicului eteric un loc și un nume, Ionuț Caragea are propriul mod de a defini acest rol de Hermes al poetului:

Dar pentru a fi un om genial, un om scriitor, trebuie să faci conexiuni între microunivers și macrounivers, să explorezi cu gândul locuri neexplorate de nimeni, să creezi noi lumi în care să fii Dumnezeu care își iubește creația, dar și creația care-l iubește pe Dumnezeu.

Ironia poetului nu este doar ades șfichiuitoare, ci și profundă. Poeții, spune un aforism, sunt pâinea criticilor, dar criticii vor să fie și brutari. E rezumată aici lapidar, dar memorabil, o mică teorie despre aspirația nelegitimă a criticii de a-și impune propria imagine despre autor în loc să încerce a o descoperi pe cea existentă autonom în operă. Unele aforisme impresionează prin ceea ce englezii numesc *witicism* (istetjeime): „Măști am purtat tot timpul. Acum ne deranjează că ni le pun alții.” El este însă adesea un moralist, un observator ironic al firii omenești. Despre fericire se spune că e „o autoservire în care oamenii vor să se sature doar cu desertul”, adresându-se astfel un implicit reproș celor superficiali, care caută doar satisfacții personale, ocolind suferința care rafinează spiritul. Critic al moravurilor timpului, ca orice mare scriitor, Caragea prezintă astfel pe antieroul epocii digitale: „Selfie: Măreția omului eclipsând istoria din spatele lui.” Este o admirabilă definiție a afa-cerii cum i-am putea spune, Facebook: popularitate ieftină, reducere la imagine absolutizată în fotografie – imaginea vidă fără adâncime, fără conținut.

Infectat de iubire este cartea unui poet profund, inventiv, imaginativ și înzestrat cu un talent care e caracteristic mai curând autorilor de romane: arta construcției. Poemele lui au o sintaxă pe care Rainer Emig și David Lodge o atribuie poeziei moderniste în general: combinația de metaforă (substituție paradigmatică a unor imagini înrudite) și metonimie – aceste imagini se leagă într-o idee totalizantă. Tema pustiirii sub Covid, de exemplu, se sparge precum placa unei holograme în fragmente care conțin imaginea întregului: frunza, copacul, râul, animalele... natura în totalitate se substituie umanității într-o apocalipsă pe dos, în care spiritul piere și materia învinge. Pentru un timp, căci totul reîncepe în Cartea Mielului/ Isus/ Poetul.